

Fabrikacija tega novega izdelka se je hitro razširila, zlasti radi tega, ker se je dal celuloid pri 125 stopinjah Celz. oblikovati čisto poljubno in so iz njega izdelovali najrazličnejše majhne in ne drage potrebščine. Z začetkom 20. stoletja pa je skoro namah nastala nova industrija, ki je zlasti pograbila prozorni celuloid. Bila je to filmska industrija, ki je leta 1924 porabila že 80% vsega na svetu izdelanega celuloida.

Kafrino drevo.

Dočim so leta 1860 porabili na vsem svetu le nekaj ducatov ton kafe, so l. 1924 porabili že 5 milijonov ton. Večino te kafe pa je dobivala industrija iz južne Kitajske in iz Japonske. Kafrino drevo je neke vrste čudak med drevesi. Na Japonskem ni kafrinih gozdov, temveč stojijo drevesa raztreseno med drugim drevjem. Ta drevesa so pravi orjaki; njih debela merijo pri tleh v premeru 10—12 m in mnogokrat dosega višino 120 m. Mladega kafrinega drevesa ni mogoče uporabiti. Šele, ko je drevo staro 10 let, začne izločati iz po vsem drevesu raztresenih stanic rumenkasto olje, katerega izloča vedno več in več in katero impregnira počasi vse deblo, veje, korenine in celo listje kafrinega drevesa. Šele pozneje, ko je drevo staro že 40—45 let, postane olje, ki ga drevo izloča, bolj gosto in čisto. Iz tega olja se izločajo beli prozorni kristali, ki so že iz kafe. In popolnoma sorazmerno, kakor se stara drevo, pojema oljnata tekočina in se povečava izločitev kafe. Največ kafe izloči drevo približno takrat, ko je staro kakih 100 let, največ pa jo je seveda v koreninah in v spodnjem deblu.

Na otoku Formozi so Japonci začeli z najbolj gospodarskim pridobivanjem kafe, ki obstoji v tem, da posekajo kafrina drevesa in jih narežejo v trske. Te trske lužijo nato v kotlih z vodno paro. Pri tem izhlapeva kafa, katera se pri ohlavitvi strdi v takozvano surovo kafa. To surovo kafa pa čisti jo naprej še v posebnih čistilnicah.

Umetno izdelovanje kafe.

Razumljivo je, da je zlasti Japonska od povečane porabe kafe mnogo zaslužila in da je zato kaj neprijetno občutila iznajdbo, ki je omogočila umetno izdelovanje kafe. Seveda ta izum še ni tako hitro ogrožal japonske produkcije kafe, vendar je bilo pričakovati, da se bo končno vendarle začel konkurenčni boj. Leta 1907 je stala kafa v evropskih pristaniščih okrog 10—12 frankov za 1 kg. Ker se je pa raba kafe stalno večala, so tudi cene kafe počasi toda stalno rastle. Ponudba ni bila velika in japonska vlada je s kafa previdno štedila. Ves trg je bil pravzaprav odvisen le od Japonske in takrat je prišel pravi trenutek, da se uvede umetno izdelana kafa. Lastna cena umetno izdelane kafe je znašala takrat glede na različne načine izdelovanje 5—8 frankov za 1 kg in bi bilo mogoče pri umetno izdelani kafi zelo dobro zaslužiti.

Japonska vlada je poskusila te tovarne umetne kafe onemogočiti takoj

na ta način, da bi ves izdelek v celoti pokupila. Vendar to ni šlo in japonska vlada je odnehala, pri tem pa držala cene kafe v isti višini. Tovarne za umetno kafa so rastle po vsem svetu kakor gobe po dežju, in prvi znaki so že kazali na to, da bo začela cena kafe padati. In tedaj je Japonska pokazala zobe in začel se je boj na nož, kakršnega lahko opažamo skoro pri vseh panogah gospodarstva v današnjem gospodarstvu. Najprej so začeli Japonci, ki so doslej sekali kafrina drevesa v gotovem redu, tako da jih ne bi mogli nikdar izsekati, vse križem divje sekati. Produkcija japonske kafe se je povečala za trikrat. Hkrati s tem so znižali Japonci ceno kafe v par mesecih na 6 frankov za 1 kg. Japonci so pri svoji kafi kljub temu še vedno zaslužili okrog 2 franka pri kg, dobičkanost tovarn za umetno kafa pa se je začela majati. Kljub temu so tovarne zdržale, čeprav niso skoro ničesar več zaslužile. Sedaj pa je Japonska udarila v drugič. Ker je terpentinsko olje, ki so ga tovarne uporabljale za izdelovanje kafe, prihajalo večinoma iz Francije in Amerike, je napravila Japonska divjo borzno špekulacijo, v kateri je pognala ceno terpentinskega olja na svetovnem trgu od 60 na 300 frankov za 100 kg. Kljub temu, da je bilo s tem že onemogočeno izdelovati kafa brez izgube, so tovarne še vzdržale. Zato je Japonska zadala tovarnam zadnji udarec. Znižala je cene kafe na 3 franke za 1 kg in to je ustavilo vse tovarne za umetno kafa. Zadnje tovarne so se ustavile leta 1912 in Japonska je v tem gospodarskem boju zmagala, čeprav tudi s hudimi žrtvami.

Kljub temu pa Japonska ni takoj zvišala cen za kafa, ker je vedela, da bi tovarne z umetno kafa začele takoj obratovati. Do svetovne vojne ji tiščala cen na 3 frankih. Ob izbruhu svetovne vojne pa so vojskujoče se države rabile ogromne množine kafe za razstreljiva. Japonska je navila cene in drago prodajala kafa, dočim so pa lastniki tovarn za kafa že zdavnaj odprodali svoje tovarne in stroje, ki so šli med staro železo. Po svetovni vojni se je boj začel znova, toda ta ni bil več tako hud in tovarne so same po sebi nehale z obratom.

Nov sovražnik kafe.

Sedaj pa grozi kafi drug sovražnik, ki je mnogo bolj resen, namreč tehnični razvoj sam, ki je marsikje izpodrinil celuloid. Izdelki, ki so bili doslej večinoma iz celuloida, so našli primernejše surovine, tako zlasti galalit, viskoid, bakelit in druge. Filmska industrija se resno bavi, da bi zamenjala filme iz celuloida, ki tako radi gorijo, s težko gorljivimi filmi iz acetylceluloze. S tem bi se zmanjšala uporaba kafe za 80% in vsa uporaba kafe bo omejena le še na zdravstvene preparate in na industrijo razstreliv. Tako se bo zgodilo, da bo mogoče v prihodnjih desetletjih kafa, ki je sicer zmagala enkrat nad tehniko, končno poražena prav od nje.

Vprašanja in odgovori.

A. G. v P. Kako bi prišel z ubožnim listom v bolnico? — Najprej mora uradni zdravnik ugotoviti, da morate v bolnico. Potem mora za vas plačati občina, ako vi nimate, nekdo pač mora plačati.

P. B. K v M. Ali moram dati zavarovati strežnico, ki mi samo par ur na dan streže? — Ta oseba je povsem samostojna, niti ne stanuje pri vas, zato niste dolžni je zavarovati.

J. G. v L. Moj sin se je učil mesarski. Sredi pouka je prenehal. Ali se mu bo kdaj štelo? — Od mojstra, kjer se je učil, mora zahtevati izpričevalo, da je bil toliko časa v uku. Ako bi mojster tega ne dal, prijavite zadevo občini (srezko načelstvo). Potem se fantu to šteje v učno dobo pri kakem drugem mojstru.

S. B. v P. Kako bi našla Rusa, ki je dolžen skrbeti za otroka? — Ako veste njegov naslov, javite zadevo potom občine na srezko načelstvo, ki bo potom zunanjega ministrstva skušalo doseči, da bogati Rus skrbi za otroka.

J. M. v P. Kako se odvadim jecljanja? Zelo lahko. Treba je samo paznje, da ne govorite prehitro in da ne uporabljate besede, ki se začnejo s p, samostojno, ampak le v zvezi z drugimi besedami.

K. S. v P. Kje je šoferska šola? V Mariboru je ena, učite pa se lahko pri vsakem lastniku avtomobila, tudi na tovarnem. Ko znate, se prijavite za šoferski izpit.

T. St. v Gr. Za 360 Din dolga je odvetnik zaračunal 110.75 Din stroškov za tožbo. Ali ni to škandal? — Je veliko sicer, toda po tarifi si ne morete nič pomagati. Ako mislite, da je preveč, zahtevajte sodniško odmero stroškov.

F. H. v L. K. Posestvo se niti po sedmih letih na davkarji ni prepisalo na pravega lastnika. Kdo je dolžen plačati davke? — Pristojbine so bile vendar plačane, torej pomota. Zahtevajte na davčnem uradu, da uredijo zadevo. Davk plačuje pravi lastnik. Ako ga je plačeval, pa bi ga sicer kot oče devetih otrok bil prost, mu bo to davkarja vpisala v dobro za druge davke. Treba pa je vse predložiti z dokumenti opremljeno.

M. K. v G. Ali res daje banska uprava vsakemu kmetu brezobrestno posojilo? — Zadnji čas govorijo ljudje vsemogoče o kmetijskih posojilih. Pa so te govorice brez podlage. Zakon izide v kratkem, potem bomo tudi mi o tem več pisali. Govoric in načrtov ne prinašamo, da se ne bodo ljudje motili, kakor so se pri trošarini, ki je povzročila tako kolobocijo, da se nihče ni več spoznal.

J. P. v M. Ali je še prosto mesto učenca v knjigovozništvu Cirilove tiskarne? — Ne, je že oddano.

K. A. v D. Kje ima Bata prodajalno? — Za Vas v Celju najbližje.

Š. v Chanesée. Koliko znaša francoski frank v dinarjih? Uradno znaša 1 frank = 2.23 Din. Vaše znamke so za nas nerabne.

H. C. 223 v T. Posodil sem denar za nakup posestva. Ali lahko izterjam? — Prvo, kar morate napraviti, je to, da v smislu dogovora odpoveste, pa mora on to potrditi, ali pa mu morate pismeno in priporočeno to odpovedati. Nato se je ravnati po času, kakor ste obljubili čakati. Videti pa je, da bo težko brez tožbe dobiti. Sedanji zakon o zaščiti preneha dne 20. oktobra.

K. K. v Č. Napravil sem si novo hrastovo korito za točenje sadja. Mošt ima poseben okus. Kaj mi je storiti? — Z novim koritom je leto kot z novim sodom. Iz svežega hrastovega lesa je mošt navlekel tanin. Pijača zaradi tega ni pokvarjena in ni škodljiva. Korito dajte večkrat opariti s kuhanim moštom, ki se je že pokvasil. Pozneje, če je dalje časa izven uporabe, pa znova z vročo vodo, da se natro glivice.

Raznoterosti.

Špinača velja od nekdaj za okusno in najlaglje prebavljivo zelenjavo. Nekateri ljudje, posebno otroci, ki sicer radi uživajo drugačno zelenjad, se je včasih branijo. Dr. Obst je dognal, da tliči vzrok tega odpora po navadi v tem, ker imajo mnogi ljudje v želodcu preveč kisline, ki jo špinača še poveča. Povsod drugod pa, koder se prehrana ovira s preuborno želodčno kislino, deluje špinača prav ugodno. Iz enakega vzroka vzbuja špinača slast po jedi.

Lepa slika razorožitve. Časopisi poročajo, da ima 14 evropskih držav 16.570 vojnih letal. Vsako od teh letal dvigne lahko v zrak 160 do 900 kg bomb. To pač dokazuje, da bo prihodnja vojna neprimerno strašnejša, kakor je bila zadnja svetovna vojna. Dal Bog, da bi je še dolgo, dolgo ne bilo!

Kje je julija najbolj mrzlo in januarja najbolj vroče? Večina ljudi je prepričana, da je mesec julij v vseh pokrajinah najbolj vroč. To pa velja le za severno polkroglo zemljo; med tem ko pokrajine južne polkrogle dosežejo v juliju najnižje stanje temperature. Radi tega so bile izvršene vse ekspedicije proti južnemu tečaju le v zim, ker pada tamkaj v poletju temperatura 50 stopinj pod ničlo. Torej v istem času, ko je v puščavi Sahari ali v Llanos Estacados v severni Ameriki 45 stop. vročine. Največje ogretje prinaša januar v severni Argentini (južna Amerika), v južni Afriki in v osrednji Avstraliji s povprečno temperaturo 30 stopinj. Istočasno znaša temperatura v severni Sibiriji — 45 stopinj. Julija pa je v obeh teh pokrajinah povprečna temperatura 10 do 15 stopinj. Največje menjavanje temperature kaže severna Sibirija s povprečno razliko 60 stopinj. Najbolj mrzla pokrajina na celem svetu je južni tečaj, ker je januarja mraza 10 stopinj in doseže julija, kakor že omenjeno, zima svoj višek. Severna Amerika je tudi podvržena velikim razlikam toplote in mraza.

Zbirka eden in pol milijona metuljev. Na Angleškem je umrl James J. Joicey, ki so ga imenovali kralja metuljev. Edina strast tega zelo bogatega moža je bila, loviti metulje, jih naravnost umetniško pripraviti in jih shraniti v svoji ogromni zbirki, katera je napolnjevala več velikih dvoran. Le ena zbirka na svetu ima še več metuljev. James John Joicey jih je imel v svoji zbirki poldrug milijon. Da jih je dobil, je skoro vsako leto potoval po širnih deželah, po Avstraliji, Južni Ameriki, srednji Afriki in po Kitajskem. Za to svojo strast je žrtvoval vsako leto 10.000 angleških funtov. In ta svoj sport je Joicey gojil neutrudno 40

let. Kajpada prva leta ni izdal toliko, kakor kasneje. Drag je postal ta sport posebno potem, ko je začel iskati posebne vrste metuljev. V ta namen, da pridobi posebno redke in lepe vrste metuljev, je organiziral cele ekspedicije. Tako ima v svoji zbirki en sam komad metulja, ki ga učenjaki imenujejo Charaxes fournieare in ki živi le ob zgornjem toku reke redkega metulja. Joicey ga je ujel šele meseca aprila lanskega leta. Z njim pa je tudi zaključil svoje zbiranje. Letos ga ni več med živimi. Zbirko cenijo na 50 tisoč angleških funtov. To veliko dragocnost je kralj metuljev zapustil angleškemu narodu.

Konj od strahu osivel. Večkrat se zgodi, da ljudje v hudi grozi ali smrtni nevarnosti osive. Sedaj nam pa poročajo listi z Angleškega, da je tam plemenit konj osivel od prestanega strahu. V kraju Wrexham v angleški grofiji Denbighshire se je na prostornem travniku mirno pasel plemenit konj angleškega veleposestnika lorda Alfreda MacAlpine, ki ima tu svojo žrebčarno. Naenkrat pa je privozilo nad travnikom letalo, s katerim se je eden gospodarjevih prijateljev pripeljal na obisk. Kakor hitro je konj od daleč začutil letalo, je postal nemiren in je v divjem diru začel begati po obširnem travniku. Nesreča pa je hotela, da je preplašena žival dirjala v isti smeri, v kateri je letelo letalo. Tako je letalo prihajalo od groze pobesneli živali vedno bliže in vedno nižje nad njo. Končno je letalo srečno pristalo. Konj pa je dirjal naprej in se končno pomiril, ko ni več čutil za seboj dozdevnega sovražnika. Silno so se začudili drugi dan konjarji, posebno pa še lordova hčerka, ki je prišla obiskat lepo žival v hlev in videla, da je včeraj črna konjska griva postala siva in da so tudi v repu celi kosmi bele žime. Zaradi groze, ki jo je prejšnji dan prestala, je uboga žival osivela. Pri tej priliki so poročali listi, da se je nekaj podobnega pred nekaj leti zgodilo na Francoskem. Otroci so vjeli črnega kosa in ga mečkali po rokah. Pri tem so mu izpulili tudi nekaj perja. Od bolečin in strahu je kos dobil belo-sivo perje.

Strupeni vojni plini — kitajski izum. Znano je, da so bili Kitajci tisti, ki so iznašli smodnik. Manj znano pa je, da so bili tudi prvi, ki so uporabljali strupene pline za to, da so uničili svoje sovražnike. Sicer so tudi Japonci v davnih časih uporabljali v bojih s Kitajci prav drobno zmlet poper, ki so ga sipali v bližini stoječim nasprotnikom v oči. Toda Kitajci so že v davnih časih uporabljali takozvane smrdeče lonce, ki so se izkazali kot najbolj strašno bojno sredstvo zlasti na morju. Ti lonci so bili napolnjeni z neko čudno tekočino, iz katere se je razvijal strupen plin, ki je če ne že usmrtil, pa vsaj lahko omamil precejšnje število sovražnikov. Teh loncev so se Kitajci posluževali zlasti takrat, ko so bili njihovi morskimi roparji na višku. Hitro so namreč spoznali, da je škoda ladje, katero so mislili izropati, uničiti z ognjem ali s streli iz topov in so zato raje iz pre-

cejšnje bližine iz svojih urnih in okretnih roparskih ladij zmetali na napadeno ladjo nekaj takih loncev, ki so razvili toliko strupenega plina, da je moštvo napadene ladje bilo takoj razoroženo.

Po zaključku lista došle vesti in novice.

Svetovna gospodarska konferenca bo v Londonu začetkom februarja.

Mehiki grozi novo preganjanje katoličanov radi papeževga pisma, v katerem primerja sv. Oče mehikanske cerkvene razmere z ruskimi. Predsednik Mehike je zagrozil z zaprtjem vseh katoliških cerkva, ako se bodo katoličani držali papeževih navodil.

Rošunske državne finance pridejo pod nadzorstvo Zveze narodov.

Podlegla poškodbam. Zakonca Franc in Marija Čep iz Voseka pri St. Lenartu v Slov. g. sta bila dne 20. septembra napadena na povratku proti domu s koli od mladoletnih bratov Ivana in Jožefa Klemenčič. Ženi je počila vsled udarca lobanja in je sedaj podlegla poškodbam.

Strel v pljuča. V nedeljo dne 2. oktobra je dobil nevaren strel v pljuča krojaški vajenec Alojz Kovše iz Brezna pri Vitanju.

Voz se je prevrnil v Ptuj dne 1. oktobra vsled splašenja konja na posestnico Rozo Kolarič od Sv. Barbare v Slov. goricah. Ponesrečena je hudo poškodovana.

Redka nesreča. V Spodnjem Kašlju pri Ljubljani so se zbirali pri posestniku Tomšiču pogrebci, da bi spremili na zadnji poti 80 let staro mater. Ob tej priliki so potegnili iz Ljubljani domačega sina Janeza, ki je utonil, ker je padel vsled r. avice v reko.

Dvajsetletnico društva s Slomškovo proslavo obhajajo v nedeljo dne 9. oktobra ob pol 3. uri popoldne v novoblagoslovljeni Slomškovi dvorani v St. Janžu pri Velenju. Slavnostni govor bo govoril odposlanec Prosvetne zveze iz Maribora.

Gasilno društvo v Dramljah priredi v nedeljo dne 9. oktobra, popoldne po večernicah, tombolo v stari šoli.

Skrivalnica.

Kje je tat...?